

ETKİLEŞİMLİ KİTAP OKUMA PROGRAMI VE SURIYELİ ÇOCUKLAR: GAZİANTEP İLİ NİZİP İLÇESİNDE PİLOT BİR ÇALIŞMA¹

DIALOGIC BOOK READING PROGRAM AND SYRIAN CHILDREN: A PILOT
STUDY IN NIZIP DISTRICT OF GAZİANTEP PROVINCE

Asude AKÇA² - Ebru Hasibe TANJU ASLIŞEN³

Öz

Bu çalışmanın amacı, etkileşimli kitap okuma programının, bu programa dâhil edilen 48-66 aylık Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada deneysel araştırma yöntemi kullanılmış olup çalışma grubu Gaziantep ili Nizip ilçesi sınırları içerisinde yaşayan ve okul öncesi eğitimi alan 48-66 aylık Suriyeli çocuklardan oluşmaktadır. Gaziantep ili Nizip ilçesindeki 2 bağımsız anaokulunda eğitime devam eden ve tesadüfi olarak belirlenen 48-66 aylık 32 Suriyeli çocuk yer almıştır. Araştırmada, Suriyeli çocukların kendileri ve aileleriyle ilgili sosyo-demografik bilgileri, araştırmacının hazırlamış olduğu “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmış; alıcı dil gelişimlerini değerlendirmek amacıyla ön test son test sürecinde “Peabody Resim Kelime Testi” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney grubuna dahil edilen Suriyeli çocuklara uygulanan etkileşimli kitap okuma programının alıcı dil gelişimlerini desteklediği, yaş ve cinsiyet açısından Peabody Resim Kelime Testinin ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, Etkileşimli kitap okuma programı, Alıcı dil, Suriyeli çocuklar

Abstract

The aim of this study is to examine the effect of the dialogic book reading program on the receptive language development of 48-66 month old Syrian children included in this program. Experimental research method was used in the study, and the study group consists of 48-66 months old Syrian children living in Gaziantep province Nizip district and receiving pre-school education. There were 32 Syrian children aged 48-66 months, who were randomly selected and continuing their education in 2 independent kindergartens in Nizip district of Gaziantep province. In the study, the socio-demographic information of Syrian children about themselves and their families was collected through the "Personal Information Form" prepared by the researcher; "Peabody Picture Vocabulary Test" was used in the pre-test post-test process to evaluate their receptive language development. As a result of the research, it was concluded that the dialogic book reading program applied to the Syrian children included in the experimental group supported their receptive language development, and there was no significant difference between the pretest and posttest scores of the Peabody Picture Vocabulary Test in terms of age and gender.

Keywords: Pre-school education, Dialogic reading program, Receptive language, Syrian children

¹ Bu çalışma, Doç Dr. Ebru Hasibe TANJU ASLIŞEN danışmanlığında Asude AKÇA tarafından hazırlanan “Etkileşimli Kitap Okuma Programının 48-66 Aylık Suriyeli Çocukların Alıcı Dil Gelişimine Etkisi” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, asude.akca60@gmail.com, Orcid: [0000-0001-9489-3652](https://orcid.org/0000-0001-9489-3652)

³ Doç Dr., , Hacı Bayramı Veli Üniversitesi, ebru.aslisen@hbv.edu.tr Orcid: [0000-0003-3306-2438](https://orcid.org/0000-0003-3306-2438)

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi: 10.04.2022 – Kabul Tarihi: 20.07.2022

DOI:10.17755/esosder.1101340

Atf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2022;21(84):1529-1545

Etik Kurul İzni: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulunun 18/10/2019 tarih ve 2019/64 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

1.GİRİŞ

Okul öncesi dönemi; erken çocukluk yıllarını ve çocuğun doğumundan ilkokula başlamasına kadar geçen süreci kapsamaktadır. Bu dönemde kazanılan becerilerin, çocuğun yaşamında önemli bir rolü olmaktadır (Deniz, 2018:1). Gelişimsel açıdan birçok kritik dönemi içermekte olup, çocuğun yaşamının ileriki yıllarını kolaylaştıracağı gibi zorlaştıran sorunların temelini de oluşturmaktadır (Öztürk, 2005:3). Tüm gelişim alanlarında hızlı değişimlerin gerçekleşmesi ve gelişimin bireyin hayatında kısa ve uzun süreli etkisi açısından okul öncesi dönemin önemi büyüktür. Çocuklar dil gelişimi alanında doğumdan itibaren dil edinim süreci içerisinde yer alırlar. Ailede kazanılan anadilin, okul öncesi eğitim ortamında desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Dili etkili kullanma yeteneği, kendini ifade etmede, olumlu ve etkili iletişim kurmada ve kendini gerçekleştirmede büyük bir öneme sahiptir (Aslan, 2019:2). Bireyin çevresinin gelişmesi, değişmesi ve farklılaşması ile orantılı olarak dil de gelişmektedir. Çevrede farklı bir dilin konuşulmasıyla bireyin bu dili öğrenmesi ve ikinci bir dil kazanması mümkündür (Tulu, 2009:1). Yabancı bir dilin öğrenilmesinde sağlanacak ortamın çok iyi hazırlanması ve konuşma gereksiniminin duyulması, öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla, yeni bir dil öğrenecek çocuğun yaşadığı ortamın fiziksel açıdan uygunluğu ile çocuğa sunulan konuşma fırsatları büyük önem taşımaktadır (Demirezen, 2003:118-119).

Eğitimi “Her çocuğun doğuştan getirdiği bir hak” olarak kabul eden İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, çocukların hayata eşit bir başlangıç yapabilmeleri için etkin bir yol olarak kabul edilmektedir, uluslararası kuruluşlar tarafından 1948 yılından bugüne kadar birçok sözleşme ile taahhüt edilmiştir (Kavak ve Ergen, 2007:8). 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş ve kriz ile beraber insanlar yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu süreçte Türkiye Suriyelilerin en fazla sığındığı ülke olmuştur (Akşit, Bozok ve Bozok, 2015; Sağlam ve Kanbur’dan [2017] aktaran Yanık Özger ve Akansel, 2019:943). Türkiye’de 3,6 milyon geçici koruma statüsünde Suriyeli mülteci bulunurken bunun 1,6 milyonu çocuklardan oluşmaktadır. 2019 Aralık ayı itibarıyla örgün eğitime katılan Suriyeli mülteci sayısı 684.728’e ulaşmışken, 2018-2019 eğitim öğretim yılına göre %6,5 ve 2016-2017 eğitim öğretim yılına göre ise %39’luk bir artış gerçekleşmiştir (UNICEF, 2019:5-6). Aileleriyle beraber birçok farklı ülkeye göç etmek zorunda olan çocuklar, bu durumdan en çok etkilenen, mağdur olan ve travma yaşayan kesimdir (Mercan Uzun ve Bütün, 2016: 72).

Sığınmacı ve mülteci çocukların yerleşmesinde, aidiyet duygusunun gelişmesinde ve o ülkeye uyum sağlamalarında da okulun ve dolayısıyla verilen eğitimin önemli bir yeri vardır (Taylor ve Sidhu’dan [2012] aktaran Uzun ve Bütün, 2016: 74). Mülteci çocukların topluma uyum sağlaması oldukça önemlidir ve bu hususta eğitimin büyük bir rolü olduğu bilinmektedir. Çünkü çocukların yaşadığı zorluklara, travmalara karşı daha güvenli bir eğitim ortamı, sosyal çevresinde yeni ilişkiler kurabildiği ve psiko-sosyal destek alabildiği bir mekân olan okul, çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir (Özdemir’dan [2017] aktaran Moralı, 2018:1428). Geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin göç ettikleri ülkeye uyum sağlamalarında o ülkenin dilini öğrenmelerinin önemi büyüktür. Borrell (2010), Dorman (2014), Orsam ve Tesev (2015) ile Tunç (2015) tarafından yapılan araştırmalarda mültecilerin göç ettikleri ülkeye uyum sağlamalarında o ülkenin dilini öğrenmelerinin en başta gelen gereksinimlerden biri olduğu vurgulanmaktadır (Bölükbaş, 2016:22).

Bireyin, çevresinde bulunan kişilerin söylediklerini anlamak için kullandıkları yetenek şeklinde de tanımlanan alıcı dilin, verilen yönergeleri yerine getirme ve karşılıklı konuşmalarda sıra bekleme durumlarında kullanıldığı belirtilmekte, başkaları tarafından söylenenlerin anlaşılmasında da bu beceri kullanılmaktadır (Tekin’dan [2007] aktaran Akdenizli, 2016: 13). Çocukların alıcı dili, ifade edici dilden önce gelişmiş olsa da bir

yetişkin kadar anlamaları uzun bir sürede gerçekleşmektedir. Ayrıca bağlam dışındaki anlamı çözümlmek ve farklı durumlarda farklı anlamlara gelebilecek kullanımları değerlendirmek de çok fazla zaman gerektirmektedir. Sözcüklerin anlamını öğrenme ve birbiriyle bağlantı kurma açısından farklılık gösterdikleri için çocuklar, sözcükleri ve anlamları öğrenip aralarındaki ilişkiyi hemen kuramazlar (Akdenizli, 2016: 14). Çocuğun çevresinde konuşulanları algılaması ve öğrendiği yeni kelimeler ile bağlantılı farklı kelimeleri öğrenmesi ve bunları istekli bir şekilde gerçekleştirmesi alıcı dil becerisinin geliştiğinin bir göstergesidir (Erşahin Şafak, 2016: 17).

What Works Clearinghouse adlı kuruluş tarafından yapılan WWC Araştırma Raporunda (1992), etkileşimli kitap okuma (EKOP), küçük yaştaki çocukların okuma ve dil becerilerini geliştirmek amacıyla planlanan, etkileşim, paylaşım yapılan, okuma etkinliğinde yetişkin ve çocuk rollerinin değiştiği, çocuğun soru soran ve hatta yetişkinin yardımı ile hikâyeyi anlatan görevini üstlendiği bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Halat, 2017:1-2). Etkileşimli kitap okuma ile gelişen özelliklerden birisi olan kelime haznesi ise bireyin dil ediniminin başlangıcından yaşadığı ana kadar kullandığı ve yaşına, cinsiyetine, içinde bulunduğu sosyal çevre gibi birçok farklılıkların tümünü kapsamaktadır. Gelişen kelime haznesi, insanın kendisini sözlü ve yazılı olarak ifade etmesini, okuduğunu ve dinlediğini çok daha iyi anlamlandırmasını sağlamaktadır (Çetinkaya, Öksüz ve Öztürk, 2018:706). Bu çerçevede iç savaş nedeni ile Suriye'den ebeveynleriyle birlikte Nizip ilçesine gelen 48-66 aylık çocuklara uygulanacak etkileşimli kitap okuma programı temelinde hazırlanan eğitimin, onların başta alıcı dil gelişimlerinin desteklenmesine ve sosyal ilişkiler kurabilmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Suriyeli çocuklarla yapılan çalışmalarda daha ağırlıklı olarak ifade edici dil gelişiminin incelendiği tespit edilmiş, dilin algılanması ve anlamlandırılarak yorumlanabilmesi açısından öncelikle alıcı dil gelişiminin desteklenmesi gerektiği muhakeme edilmiş, bu temel üzerinde kurgulanan çalışmada etkileşimli kitap okuma programının 48-66 aylık Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ayrıca araştırmada aşağıdaki sorulara da cevap aranmıştır.

1. EKOP uygulanan ve uygulanmayan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimi arasında fark var mıdır?
2. EKOP uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişim düzeylerinde cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. EKOP uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişim düzeylerinde yaşa göre farklılık göstermekte midir?

2.YÖNTEM

Etkileşimli kitap okuma programının 48-66 aylık Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimlerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, deneysel araştırma yönteminde gerçekleştirilmiştir. Deneysel çalışmalar, kısaca araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişkene etkisini sınınamaya yönelik olarak yapılmaktadır. Bu çalışmalarda bağımsız değişken, araştırmacının yönlendirilmesi ve en az iki farklı durumunda, deneklerin bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerinin mukayese edilmesi şeklinde oluşmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018:202-203). Yapılan bu açıklamalar doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmanın bağımsız değişkeni 48-66 aylık Suriyeli çocuklara uygulanan "Etkileşimli Kitap Okuma Programı," bağımlı değişkeni ise 48-66 aylık Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimleri olarak kabul edilmiş ve çalışma bağımsız değişkenin bağımlı değişkene etkisini ortaya koyacak şekilde biçimlendirilmiştir. Deneysel araştırma modeline sahip olan çalışmada ön test-son test kontrol gruplu seçkisiz desen kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Gaziantep ili Nizip ilçesi sınırları içerisinde yaşayan ve okul öncesi eğitim kurumundan eğitim alan 48-66 aylık Suriyeli çocuklar oluşturmaktadır. Araştırma Gaziantep ili Nizip ilçesindeki 2 bağımsız anaokulunda okul öncesi eğitimi alan ve rastgele seçilen 48-66 aylık 32 Suriyeli çocuk yer almıştır. Deneysel desenli planlanan çalışmada, bu iki anaokuluna devam eden ve tüm sınıflardan rastgele seçilen 16 Suriyeli çocuğu deney grubuna, 16 Suriyeli çocuğu ise kontrol grubu şeklinde oluşturulmuş ve araştırmayla ilgili tüm gerekli izinler çocukların ailelerinden alınmıştır. Deney grubundaki çocuklar 4'er kişilik dört gruba ayrılmış, her gruba haftada 1 kez 1 saat olmak üzere 5 hafta boyunca araştırmacı tarafından, uzman görüşleri ile desteklenen etkileşimli kitap okuma programı uygulanmıştır. Tablo 1'de örneklemedeki Suriyeli çocukların ve aileleriyle ilgili demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1 Örneklemedeki Çocuklar Ve Aileleriyle İlgili Demografik Bilgiler

		Deney		Kontrol	
		N	%	N	%
Yaş Grubu	48-59 ay	8	50,0	8	50,0
	60-66 ay	8	50,0	8	50,0
Cinsiyet	Kız	8	50,0	7	43,8
	Erkek	8	50,0	9	56,3
Kardeş sayısı	İki kardeş	1	6,3	0	0,0
	Üç kardeş	5	31,3	4	25,0
	Dört kardeş ve fazlası	10	62,5	12	75,0
Annenin yaşı	20-24 yaş	5	31,3	4	25,0
	25-29 yaş	4	25,0	0	0,0
	30-34 yaş	6	37,5	5	31,3
	35-39 yaş	1	6,3	3	18,8
	40-44 yaş	0	0,0	4	25,0
Annenin Türkçe bilgisi	Türkçe konuşabiliyor	2	12,5	4	25,0
	Türkçe konuşamıyor	14	87,5	12	75,0
Annenin mesleği	İşçi	0	0,0	1	6,3
	Serbest meslek	0	0,0	1	6,3
	Ev hanımı	16	100,0	14	87,5
Babanın yaşı	20-24 yaş	0	0,0	1	6,3
	25-29 yaş	3	18,8	1	6,3
	30-34 yaş	4	25,0	2	12,5
	35-39 yaş	6	37,5	6	37,5
	40-44 yaş	3	18,8	4	25,0
	45 yaş ve üstü	0	0,0	2	12,5

Babanın Türkçe bilgisi	Türkçe konuşabiliyor	15	93,8	5	31,3
	Türkçe konuşamıyor	1	6,3	11	68,8
Babanın mesleği	İşçi	8	50,0	9	56,3
	Serbest meslek	8	50,0	7	43,8
Ailede Türkçe bilen sayısı	1 kişi	10	62,5	7	43,8
	2 kişi	1	6,3	3	18,8
	3 kişi	2	12,5	3	18,8
	4 kişi	2	12,5	1	6,3
	5veüstü	1	6,3	2	12,5
Türkiye’de yaşama süresi	1-2yıl	0	0,0	1	6,3
	3-4yıl	1	6,3	0	0,0
	4yılveüstü	15	93,8	15	93,8

Tablo 1 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların yaşlarına yönelik olarak 48-59 ay arasında 8 (%50), 60-66 ay arasında 8 (%50) olacak şekilde eşit dağılım gösterdikleri; deney grubunda 8 (%50) kız, 8 (%50) erkek, kontrol grubunda ise 7 (%43,8) kız, 9 (%56,3) erkek çocuk bulunduğu; deney grubunda kardeş sayısı dört ve fazla olan 10 (%62,5) çocuk, kontrol grubunda ise benzer kardeş sayısı aralığında 12 (%75) çocuğun yer aldığı saptanmıştır. Deney grubunda annelerin yaş aralığı 30-34 olan 6 (%37,5) çocuk, kontrol grubunda aynı yaş grubunda anneye sahip 5 (%31,3) çocuk olduğu; deney grubunda 14 (%87,5) annenin Türkçe konuşmadığı, kontrol grubunda bu oranın 12 (%75) olduğu; deney grubuna dahil edilen çocukların annelerinin 16 (%100)’ünün ev hanımı, kontrol grubunu oluşturan çocukların annelerinin ise 14 (%87,5)’ünün aynı mesleği paylaştığı bulunmuştur. Bunlara ek olarak deney grubunda babalarının yaş aralığı 35-39 olan 6 (%37,5), kontrol grubunda aynı yaş aralığında babası olan 6 (%37,5) çocuk bulunduğu; babaları Türkçe konuşabilen 15 (%93,8) çocuğun deney grubunda olduğu, buna karşılık kontrol grubundaki 11 (%68,8) çocuğun babasının Türkçe konuşmadığı; meslekleri açısından bakıldığında deney grubundaki 8 (%50) çocuğun babasının işçi olduğu, kontrol grubunda ise işçilik yapan babaların sayısının 9 (%56,3) olduğu bulunmuştur. Deney grubunda ailesinde Türkçe bilen 1 kişinin mevcut olduğu 10 (%62,5) çocuk varken, kontrol grubunda aynı durumda 7 (%43,8) çocuğun varlığı tespit edilmiş; Türkiye’deki yaşam süreleri incelendiğinde deney grubunda 4 yıl ve daha fazla süre yaşayan 15 (%93,8) çocuğun olduğu, kontrol grubunda da benzer şekilde 15 (%93,8) çocuğun bulunduğu belirlenmiştir.

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, Suriyeli çocukların kendileri ve aileleriyle ilgili sosyo-demografik bilgiler, araştırmacının hazırladığı “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmış; alıcı dil gelişimlerini değerlendirmek amacıyla ön test-son test sürecinde “Peabody Resim Kelime Testi” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Çalışmaya dahil edilen Suriyeli çocukların ailelerine, araştırmacı tercüman eşliğinde öncelikle araştırmanın amacı ve içeriği ile ilgili sözlü ve yazılı bilgi vermiş, gönüllü olarak çalışmaya katılmak isteyen ailelerin, veli izin onay formunu imzalamaları istenmiştir. Ardından çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, annenin ve babanın yaşı, Türkçe bilgisi, mesleği, Türkiye’de kalma süresi ve ailede Türkçe bilen sayısına yönelik olarak ailelerin genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunması amacıyla hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” çocuklarını anaokuluna getiren her ebeveyne tek tek araştırmacı tarafından okunmuş, kendisi ve eşi hakkında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar, form üzerine yine araştırmacı tarafından işlenmiştir.

Peabody Resim Kelime Testi

Araştırmadaki verilerin toplaması için Peabody Resim Kelime Testi (PRKT) kullanılmış, görsel ağırlıklı ve gündelik yaşamla ilgili bir test olan Peabody Resim Kelime Testi uygulanan Suriyeli çocukların, resimlere karşılık gelen kelimeleri algılayarak doğru cevap verebilecekleri varsayılmıştır. 1959 yılında Dunn tarafından geliştirilen PRKT, ülkemizde 1974 yılında Katz, Önen, Demir, Uzunkaya ve Uludağ tarafından uyarlama çalışması yapılmıştır. 2 ila 12 yaş arasındaki çocuklara bireysel olarak uygulanan ve kelime bilgisini ölçen bir performans testi olan PRKT’de zaman sınırlaması bulunmamaktadır. Ortalama uygulama süresi 10-15 dakika arasında değişmektedir (Öner’den [1997] aktaran İpek ve Bilgin, 2007:307). Testin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .71 ila .81 arasında bulunmuştur (Öner, 2008).

Bireysel uygulanması gereken bir performans testi olan PRKT, her bir sayfada 4 ayrı resmin olduğu, toplam ise 100 kartı içeren bir kitapçıktan oluşmaktadır. Testteki kartlarda bulunan kelimeler ve resimler, yaş düzeyi dikkate alınarak basitten karmaşığa doğru düzenlenmiştir. Her bir madde için bir kart verilen PRKT’de, her kart dikey ve yatay şekilde bölünmüş dört küçük parçadan oluşmakta ve her parçanın içinde karakalem ile çizilmiş resimler yer almaktadır. Bu resimler arasında vücut organları, duygular, yiyecekler, giyecekler, oyuncaklar, boş zaman aktiviteleri vb. bulunmaktadır. Testin uygulanması sürecinde çocuğun, sorulan sorunun doğru cevabını kart üzerinde bulması ve resmi parmağıyla göstermesi istenmektedir (Çekici, 2019:241). Her doğru cevaba 1 puan verilen testin sonlandırılması için çocuğun son sekiz sorudan altı tanesini yanlış cevaplandırması gerekmektedir. Puanların toplamı ham puanı oluşturmakta ve bu ham puanın bulunması için çocuğun en son bildiği kelimenin sıra numarasından, o numaraya kadar yaptığı yanlışların toplamı çıkarılmaktadır. Ham puan, çocuğun önceden belirlenen ikamet ettiği yere (köy, geceköndü, şehir) göre Alıcı Dil Yaşını Bulma Çizelgesindeki alıcı dil yaşına çevrilmiştir. Çocuğun takvim yaşı, doğum tarihinden(gün/ay/yıl) testin uygulandığı tarih çıkartılarak tespit edilmektedir (Kayılı, Koçyiğit ve Erbay, 2009:351).

İşlem

Araştırmadaki “Peabody Resim Kelime Testi” araştırmacı tarafından her çocuğa bireysel olarak uygulanmıştır. Deneysel desenli planlanan çalışmada, bu iki anaokuluna devam eden ve tüm sınıflardan rastgele seçilen 16 çocuk deney, 16 çocuk ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın başlangıcında çocukların ailelerinden gerekli izinler alınmıştır. Ön test deney ve kontrol grubuna dahil edilen çocuklara 25-29 Kasım 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş,

Etkileşimli kitap okuma programının hazırlanması amacıyla öncelikle alanyazındaki araştırmalar, konu ile ilgili hazırlanan bilimsel kitaplar ve gerçekleştirilen yüksek lisans/doktora tez çalışmaları incelenmiştir. Konuyla ilgili detaylı bilgi edinilmesinin ardından

programda kullanılacak resimli hikâye kitaplarının seçimine geçilmiş, bu amaçla, öncelikle Suriyeli çocuklarla çalışmış okul öncesi öğretmenlerle görüşülmüş ve birtakım kriterler oluşturulmuştur. “Etkileşimli Kitap Okuma Programına” (EKOP) uygunluğu da göz önüne alınarak oluşturulan bu kriterler arasında bol resimli olması, kısa cümleler içermesi, günlük yaşantılarla ilgili konuların işleniyor olması, kolay yıpranmayacak kaliteli malzemelerden üretilmesi, görüşmeler sırasında öğretmenlerle belirlenen hedef sözcükleri içermesi yer almış ve bu kriterlere göre kitaplar seçilmiştir. Belirlenen 5 kitap ile Etkileşimli Kitap Okuma Programına yönelik bir eğitim akışı hazırlanmış, MEB 2013 okul öncesi programına uygun olmasına dikkat edilmiştir. Etkileşimli Kitap Okuma Programının hazırlanmasında da konuyla ilgili alanyazında yer alan kaynaklardan faydalanılmıştır (Akoğlu, Sarıca, Karaman ve Ergül, 2016; Efe, 2018; İlhan, 2019; Karadoğan, 2020). Bir günlük eğitim akışı içerisinde “kitap okumadan önce, kitap okuma sırasında, kitap okuma sonrasında başlıklarından oluşan etkinliklerin yanı sıra EKOP’a uyumlu bir etkinlik” de yer almıştır. Kitap okuma öncesinde oturma düzenine, çocukların dikkatlerini toplamak amacıyla parmak oyununa ve en sonunda kapağında bulunan resimler ilgili konuşmaların yapıldığı, soruların sorulduğu kitap tanıtımına yer verilirken; okunma sırasında belirlenen hedef sözcüklere göre kitabın her sayfasında hikâye ile ilgili sorular sorulmakta; kitap okuma sonrasında ise kitabı özetleyen sorular yer almaktadır. Uygulama planının en sonunda da Etkileşimli Kitap Okuma Programını destekleyen bir etkinliğe yer verilmektedir. Resimli hikâye kitaplarının seçimi ve bu eğitim akışının uygunluğu hakkında dil konusunda alan uzmanı olan 3 öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuş, bunun için kitaplardaki hedef sözcüklerin seçiminin, kapalı ve açık uçlu soruların, biçimsel ve içerik özelliklerinin uygunluğunun yer aldığı bir form hazırlanmıştır. Alınan dönütler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Etkileşimli Kitap Okuma Programı 4’er kişiden oluşan gruplardaki çocuklara haftada 1 gün 1 saat olacak şekilde 5 hafta süresince araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Her hafta araştırmacı uygulamadan önce EKOP eğitim akışındaki uygulama basamaklarına yönelik ön hazırlık yapmış; uygulama sırasında kura ile belirlenen 4’erli çocuk grupları, her çocuğun sürece aktif katılımını sağlamış ve EKOP eğitim akışındaki tüm basamaklar araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

4.VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmadaki verilerin analizi SPSS for Windows 22.0 istatistik paket programı ile yapılmıştır. PRKT ön test ve son test puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk Analizleri yapılmıştır. PRKT ön test puanlarına ilişkin Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk değerlerinin ($p=0.047$, $p=0.001$) $p<0.05$ önem düzeyinde anlamlı olduğu, son test PRKT Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk değerlerinin ($p=0.200$, $p=0.188$) $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, verilerin ön test PRKT puanları hariç son test PRKT verilerinin normal dağılıma uyduğunu göstermiştir. Örneklem sayısı 30’dan düşük olduğu için non-parametrik analizler uygulanan araştırmada, iki ilişkisiz örneklem ile elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini saptamak amacıyla “Mann Whitney-U” testi, ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını belirlemek amacıyla da “Wilcoxon Sıra Farkları” testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2019:165-174).

5.BULGULAR

Deney ve kontrol grubundaki çocukların PRKT ön test ve son test alıcı dil puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların PRKT Ön Test ve Son Test Alıcı Dil Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	N	ÖNTEST		SONTEST	
		\bar{X}	S.s	\bar{X}	S.s
Deney grubu	16	3,86	,776	5,44	,878
Kontrol grubu	16	3,96	1,026	4,04	,949

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubundaki çocukların PRKT aldıkları ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 3,86, son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 5,44 iken kontrol grubundaki çocukların PRKT aldıkları ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 3,96, son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 4,04 olarak bulunmuştur.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların EKOP öncesi PRKT aldıkları ön test alıcı dil puanlarının Mann Whitney-U testiyle karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Ön Test Alıcı Dil Puanlarının Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması

	N	Sıra	Sıra	U	P
		Ortalaması	Toplamı		
Deney grubu	16	16,19	259,00	123,000	,850
Kontrol grubu	16	16,81	269,00		

$p>0.05$ önemsiz

Tablo 3 incelendiğinde, deney ve kontrol grubuna dahil edilen çocukların PRKT ilişkin ön test alıcı dil puanları arasındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=123.000$ $p=.850$). Deney ve kontrol grubundaki çocukların Etkileşimli Kitap Okuma Programı öncesinde PRKT ön test puanları açısından aralarında fark olmadığı belirlenmiştir.

Deney ve kontrol grubundaki çocukların EKOP sonrası PRKT aldıkları son test alıcı dil puanlarının Mann Whitney-U testiyle karşılaştırılması Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Son Test Alıcı Dil Puanlarının Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması

	N	Sıra	Sıra	U	P
		Ortalaması	Toplamı		
Deney grubu	16	22,28	356,50	35,500	,000*
Kontrol grubu	16	10,72	171,50		

* $p<0.05$ önemli

Tablo 4 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki çocukların PRKT son test alıcı dil puanları arasındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=35.500$ $p=.000$). Deney ve kontrol grubundaki çocukların etkileşimli kitap okuma programı sonrası PRKT son test puanları açısından aralarında deney grubu lehine fark

olduğu tespit edilmiştir. Bu durum uygulanan etkileşimli kitap okuma programının etkisini göstermektedir.

Deney grubundaki çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT aldıkları alıcı dil puanların Wilcoxon Sıra Farkları testiyle karşılaştırılması Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubundaki Çocukların Ön Test ve Son Test Alıcı Dil Puan Ortalamalarının Wilcoxon Sıra Farkları Testi ile Karşılaştırılması

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Sontest – Öntest	Negatif sıralar	0 ^a	,00	,00		
	Pozitif sıralar	16 ^b	8,50	136,00	-3,518	,000*
	Bağlantılar	0 ^c				

a. Sontest < Öntest b. Sontest > Öntest c. Sontest = Öntest

*p<0.05 önemli

Tablo 5 incelendiğinde, deney grubundaki çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT ön test ve son test alıcı dil puanları arasındaki farklara ait Wilcoxon Sıra Farkları testi analizi p<0.05 önem düzeyinde son test lehine anlamlı bulunmuştur. Diğer bir deyişle deney grubundaki çocuklara verilen EKOP eğitiminin PRKT puanları üzerinde etkili olduğu, yani etkileşimli kitap okuma programının alıcı dil gelişimlerini desteklediği saptanmıştır.

Kontrol grubundaki çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT aldıkları alıcı dil puanların Wilcoxon Sıra Farkları testiyle karşılaştırılması Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Kontrol Grubundaki Çocukların Ön test ve Son test Alıcı Dil Puan Ortalamalarının Wilcoxon Sıra Farkları Testi ile Karşılaştırılması

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	P
Sontest – Öntest	Negatif sıralar	6 ^a	9,00	54,00		
	Pozitif sıralar	10 ^b	8,20	82,00	-,725	,469
	Bağlantılar	0 ^c				

a. Sontest < Öntest b. Sontest > Öntest c. Sontest = Öntest

P>0.05 önemsiz

Tablo 6’ya göre, kontrol grubundaki çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT ön test ve son test alıcı dil puanları arasındaki farklara ait Wilcoxon Sıra Farkları testi analizi p>0.05 önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Dolayısıyla kontrol grubundaki çocukların PRKT puanlarında MEB okul öncesi eğitimin alıcı dil gelişim düzeyleri üzerindeki etkisinin yeterli olmadığı saptanmıştır.

Çocukların cinsiyetlerine ve yaşlarına göre PRKT ön test ve son test puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Çocukların Cinsiyetlerine ve Yaşlarına Göre PRKT Ön Test ve Son Test Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		ÖNTEST			SONTEST	
		N	\bar{X}	S.s	\bar{X}	S.s
Cinsiyet	Kız	8	4,01	,895	5,36	,673
	Erkek	8	3,70	,658	5,51	1,088
Yaş Grubu	48-59 ay	8	3,46	,526	5,13	,518
	60-66 ay	8	4,25	,810	5,75	1,076

Tablo 7’de kızların PRKT aldıkları ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 4,01, son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 5,36 olarak bulunmuş; erkeklerde ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 3,70 ve son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması ise 5,51 olarak belirlenmiştir. Yaş grupları göz önüne alındığında ise 48-59 ay grubu çocukların PRKT ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 3,46 ve son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 5,13; 60-66 ay grubundaki çocukların ön test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 4,25 ve son test alıcı dil puanlarının aritmetik ortalaması 5,75 olarak tespit edilmiştir.

Kız ve erkek çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT aldıkları ön test ve son test alıcı dil puanlarının Mann Whitney-U testiyle karşılaştırılması Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Kız ve Erkek Çocukların Ön Test ve Son Test Alıcı Dil Puanlarının Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Öntest	Kız	8	9,31	74,50	25,500	,488
	Erkek	8	7,69	61,50		
Sontest	Kız	8	8,44	67,50	31,500	,958
	Erkek	8	8,56	68,50		

p>0.05 önemsiz

Tablo 8 incelendiğinde, kız ve erkek çocukların PRKT ön test alıcı dil puanları arasındaki farkın p>0.05 önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir (U=25.500 p=.488). Bu durumun son test alıcı dil puanları açısından da aynı olduğu, puanlar arasındaki farkın p>0.05 önem düzeyinde anlamsız olduğu belirlenmiştir (U=31.500 p=.958). Elde edilen bulgulara göre, kız ve erkek çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT ön test ve son test alıcı dil puanları açısından aralarında fark olmadığı bulunmuştur.

Yaşlarına göre çocukların EKOP öncesi ve sonrası PRKT aldıkları ön test ve son test alıcı dil puanlarının Mann Whitney-U testiyle karşılaştırılması Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. 48-59 ve 60-66 Ay Grubu Çocukların Ön Test ve Son Test Alıcı Dil Puanlarının Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Öntest	48-59 ay	8	6,13	49,00	13,000	,043*
	60-66 ay	8	10,88	87,00		
Sontest	48-59 ay	8	6,75	54,00	18,000	,140
	60-66 ay	8	10,25	82,00		

*p<0.05 önemli

Tablo 9 incelendiğinde, 48-59 ve 60-66 ay grubu çocukların PRKT ön test alıcı dil puanları arasındaki farkın p<0.05 önem düzeyinde 60-66 ay grubundaki çocukların lehine anlamlı olduğu görülmektedir (U=13.000 p=.043). Örnekleme dahil edilen çocukların PRKT son test alıcı dil puanları arasındaki fark ise p>0.05 önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur (U=18.000 p=.140). Diğer bir ifadeyle, 48-59 ay ve 60-66 ay grubundaki çocukların EKOP öncesi PRKT sonuçları 60-66 ay grubu çocukların lehine anlamlı iken, EKOP sonrası son test puanları açısından aralarında anlamlı fark bulunmamaktadır.

6.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın temel amacı “Etkileşimli Kitap Okuma Programının 48-66 Aylık Suriyeli Çocukların Alıcı Dil Gelişimlerine Etkisi”ni belirlemektir. Bu amaçla EKOP uygulamasından önce deney ve kontrol gruplarına ön test uygulanmış ve PRKT puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. EKOP uygulamasından sonra yapılan PRKT’den elde edilen son test sonuçlarının ise deney grubunun anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre etkileşimli kitap okuma programının 48-66 aylık Suriyeli çocukların alıcı dil becerileri üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Kotaman (2008), tarafından yapılan bir çalışmada, etkileşimli kitap okumanın çocukların alıcı dil gelişimlerine ve okuma tutumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmaya, 36-48 aylık 40 okul öncesi çocuk ve ebeveynleri dahil edilmiş, deneysel araştırma yöntemi kullanılarak oluşturulan çalışma sonucunda; deney grubundaki 20 çocuğun alıcı dil gelişimi ve okuma tutum puanlarında önemli bir artış olduğu bulunmuş, ancak okuma tutumuyla alıcı dil gelişimi arasında bir bağlantı belirlenmemiştir. Lever ve Senechal (2011), tarafından yapılan bir diğer çalışmada, okul öncesinde etkileşimli kitap okuma ile sözlü anlatımın gelişimi incelenmiş ve etkileşimli kitap okuma programı, 5-6 yaş grubundaki 40 çocuğa, 8 hafta boyunca uygulanmıştır. Araştırma sonucunda adı geçen programın, çocukların sözlü anlatım becerilerini olumlu yönde desteklediği belirlenmiştir. Akoğlu vd., (2014) tarafından yapılan bir çalışmada da etkileşimli kitap okuma programının uygulandığı çevresel olarak risk altında olan 4-5 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine etkisi incelenmiş, alıcı dil gelişimlerinin değerlendirilmesi için PRKT kullanılırken, ifade edici dil gelişimleri için doğal dil örneklerinden yararlanılmıştır. Tek gruplu ön test-son test modeli uygulanan çalışmada, 4-5 yaş grubu 4 kız, 5 erkek toplam 9 korunmaya muhtaç çocuğa uygulanan programın, çocukların alıcı dil sözcük dağarcığı üzerine etkili olduğu bulunmuştur. Huennekens ve Xu (2015), etkileşimli kitap okumanın, okul öncesi dönemde çift dil öğrenen çocukların erken okuryazarlık becerilerine etkisini inceledikleri çalışmalarında, çift dilli 15 anaokulu çocuğuna ön test-müdahale (etkileşimli kitap okuma)-son test modeli uygulanmıştır. Anadili İspanyolca ikinci dili İngilizce olan çocuklara uygulanan etkileşimli kitap okuma programının son test sonuçları incelendiğinde,

İspanyolca ve İngilizce okuryazarlık becerilerinde anlamlı bir artış görülmüştür. Efe ve Temel (2018) de 48-66 aylık okul öncesi dönem çocuklarında EKOP yazı farkındalığına etkisini inceledikleri çalışmalarında, Diyarbakır ilinde belirtilen yaş aralığında 11 deney grubu, 12 kontrol grubu olmak üzere 23 çocukla bir araya gelmiş ve deney grubundaki çocuklara 10 hafta süreyle EKOP uygulamışlardır. Çalışma sonucunda programın, düşük sosyo-kültürel düzeye sahip ailelerin anadili, eğitim dilinden farklı olan çocuklarının yazı farkındalığını desteklediği bulunmuştur. Etkileşimli kitap okuma programının dil gelişimi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı yurtiçi ve yurt dışı çalışmalar incelendiğinde sonuçların benzer olduğu görülmüş, etkileşimli kitap okuma programının, uygulamanın yapıldığı çocuklar üzerinde olumlu sonuçlar ortaya çıkardığı saptanmıştır. Bu sonuçlar, çalışmayla uyumludur ve araştırmayı destekler niteliktedir.

Etkileşimli kitap okuma programı uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişim düzeylerinde cinsiyetin etkisini belirlemek için ön test ve son testler sonucunda elde edilen puanların anlamlı bir farklılığa neden olmadığı tespit edilmiştir. Alanyazında cinsiyet ve dil ile ilgili yapılan araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Tulu, (2009), yaptığı araştırmada Türkçe ana dili olduğu ve ana dili Türkçe olmayan (iki dilli) 4-7 yaş, çocuklarının dil gelişiminde cinsiyetin ve diğer değişkenlerden etkilenip etkilemedikleri araştırmak amacıyla Didim ve Kuşadası ilçelerindeki bulunan Türkçe ana dili olmayan (iki dilli) 59 çocuk ile aynı demografik özellikleri taşıyan tek dilli 59 çocukla bu araştırmayı yapmıştır. Çocukların ve ailelerinin nitelikleri ile ilgili gerekli bilgileri öğrenmek için kişisel bilgi formu, çocukların sözcük haznesi ve alıcı dil gelişimini belirlemek amacıyla “Peabody Resim Kelime Testi”, “Descoedres Lügatçe Testi”, çocukların kelime haznesi ve dil yeteneğini ölçmek amacıyla hazırlanan “Limbosh ve Wolf’un Lügatçe ve Dil Testi” kullanılmıştır. Tek dilli çocukların, resimleri isimlendirme, resimlerdeki görevleri tanımlama gibi testlerinden aldıkları ortalamalarla cinsiyet faktörünün dil gelişimi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım Doğru, Alabay ve Kayılı, (2010), gelişimi normal olan ve öğrenme güçlüğü bulunan çocukların sözcük haznesi ve dili anlama seviyelerini belirlemek amacıyla, altsosyo-kültürel seviyede bulunan 30’u gelişimi normal olan ve 20’si ise öğrenme güçlüğü bulunan, 22 erkek 28 kız olmak üzere toplam 50 çocuk ile bu çalışmayı yürütmüştür. Araştırmada, çocukların sözcük bilgileri ve dili anlama seviyelerini belirlemek için PRKT ve Temel Kabiliyetler Testi çalışmada kullanılmıştır. Araştırmada, gelişimi normal olan çocukların PRKT aldıkları puanlar erkek çocukları lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şen, Yıldız Çiçekler ve Yılmaz (2010), okul öncesi eğitim almaya devam eden ve etmeyen çocukların üstdil becerilerini, cinsiyet değişkeni açısından incelenmiş olup 5-6 yaş grubu toplam 64 çocuk araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan bu araştırmada, kız çocukları sözcükleri hecelerine ayırmada erkek çocuklarına göre daha gelişmiş oldukları görülmüştür. Yukarıdaki bu çalışmalarda dil ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık; Erdoğan, Şimşek Bekir ve Erdoğan Aras (2005), yaptığı bir araştırmada sosyo-ekonomik olarak alt seviyedeki bölgelerde ana sınıfına giden 5-6 yaşındaki çocukların dil gelişiminde cinsiyetin etkisi incelenmiştir. Araştırma, 110 kız, 122 erkek olmak üzere toplam 232 çocuk ile yürütülmüş ve alt sosyo ekonomik çevreden gelen anasınıflı çocuklarının test puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tepeli ve Karadeniz (2013), tarafından yapılan araştırmada, otizmli ve gelişimi normal olan çocukların alıcı dil gelişimini farklı değişkenler yönünden incelendiği çalışmada, otizm tanısı konmuş 20 kaynaştırma öğrenci ile gelişimi normal olan 20 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Alıcı dil gelişimini belirlemek amacıyla araştırmada PRKT uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda, cinsiyetin alıcı dil gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Etkileşimli kitap okuma programı uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimlerinde cinsiyetin anlamlı bir etkisinin bulunmadığı bu araştırma sonucuyla, alanyazında dil gelişimi ile cinsiyet arasında anlamlı yönde ilişki

olmadığını gösteren araştırmaların birbirleriyle uyumlu olduğu ve bu bulguların araştırmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Etkileşimli kitap okuma programına dahil edilen Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimlerinde yaşın etkisini incelemek amacıyla uygulanan ön test-son test sonuçlarına göre etkileşimli kitap okuma programının yaşın alıcı dil gelişimi açısından ön testte 60-66 ay grubu lehine anlamlı bir fark oluşturduğu, son testte ise farkın anlamlı yönde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun EKOP uygulamalarının, 48-59 ay grubu çocukların alıcı dil gelişimlerinin 60-66 ay grubu çocuklarınkine göre daha fazla etki etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda yaş değişkeninin dile etkisiyle ilgili farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Koçak, Ergin ve Yalçın (2014), 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanma seviyesi ve buna etki eden faktörlerin belirlediği araştırmasında, Türkçe dil seviyesini belirlemek amacıyla “Descoedres Lügatçe Testi” kullanılmıştır. Araştırma, 2010-2012 eğitim öğretim yılında Konya’da bulunan MEB’e bağlı anaokulu ve anasınıfında eğitim gören ve görmeyen 60-72 aylık 292 çocuktan oluşmakta, araştırma sonucunda ise 60-72 aylık çocukların dil gelişim seviyelerine yaşın ve diğer faktörlerin anlamlı bir farklılaşma olduğuna ulaşılmıştır. Yıldırım ve Yıldırım (2016), okul öncesi eğitim almayan 4-5 yaş grubu çocukların dil gelişiminde yaş, cinsiyet ve kardeş sayısı gibi değişkenlerden etkilenip etkilenmediği araştırıldığı çalışmada, Konya ilinin Meram, Selçuklu ve Karatay ilçelerinin her birinden 100 çocuk olmak üzere toplam 300 çocuk bu araştırmaya katılmıştır. Araştırmada; kişisel bilgi formu, çocukların dil becerilerini ve kelime haznelerinin zenginliğini belirlemek için “Limbosh ve Wolf’un Lügatçe Dil Testi ve Refia Uğurel-Şemin’in Tamamlama İtemi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, yaş faktörünün dil gelişimi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık; Aram ve Biron (2004), hikâye kitabı okuma ve okuma yazma etkinliklerinin erken okuryazarlığa etkilerini inceledikleri bir araştırmada 3-5 yaş grubundaki 70 çocuktan oluşan deney grubunun 35’ini hikâye kitabı okuma, 35’ini de okuma yazma etkinliklerine dahil etmiş, bu etkinliklerin yapılmadığı kontrol grubuna ise 24 çocuk yerleştirmişlerdir. Araştırma sonucunda deney grubundaki çocukların kontrol grubu çocuklarına göre fonolojik farkındalık, harf bilgisi, alıcı dil kelime haznesi ve dinlediğini anlamada anlamlı yönde bir farklılık olduğu belirlenmiş ve alıcı dil kelime hazneleri bakımından 3-4 yaşındaki çocukların, 5-6 yaşındaki çocuklardan daha yüksek seviyede olduğu ve üst düzeyde öğrendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Holt ve Aşagbra (2021), tarafından yapılan bir çalışmada, Afro-Amerikan erkek çocuklarda etkileşimli kitap okumanın dil ve okuryazarlık gelişimine etkisi incelenmiş ve 12 hafta boyunca çocuklara bu program uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, etkileşimli kitap okumanın dil ve okuryazarlık puanları küçük yaşta çocuklarda bir artış gösterirken yaş büyüdükçe bu puanların azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Benzer şekilde bu çalışmanın ön testinde 48-59 ay grubu çocukların alıcı dil puanlarının 60-66 ay grubu çocuklara kıyasla daha düşük olduğu; son testinde ise alıcı dil puanlarının 48-59 ay grubu çocuklarında 60-66 aya kıyasla daha çok yükseldiği bulunmuş ve bu açıdan alanyazın çalışmaları ile benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Önkol Şengül (2007), anadilinde ve ikinci bir dilde okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocuklarının Türkçe kullanım bilgisini araştırmakta, çalışmanın örneklem ise MEB ve SHÇEK’e bağlı okul öncesi kurumlarında eğitim gören 5-6 yaş grubunda tek dilli (anadili Türkçe olan) 45, çift dilli (İngilizce bilen) 45 olmak üzere toplam 90 çocuk ve ebeveyninden oluşmaktadır. Dil kullanım ölçeği kullanılan araştırmanın sonucunda, okul öncesi eğitim süresine, kardeş sayısına, annenin eğitim durumuna göre Türkçe dil kullanma becerisinin alt gruplarında (isimlendirme, işlevini söyleme, benzerlik-farklılık, özellik ve toplam puan) anlamlı farklılık bulunurken; yaşa göre anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Acıbal (2020), yaptığı araştırmada oyun temelli sosyal beceri eğitiminin 60-72 aylık çocukların dil gelişimine etkisini incelemiştir.

Araştırma, 60-72 aylık 12 deney 12 kontrol olmak üzere 24 çocuktan oluşmaktadır ve sonuçta yaş değişkenine göre dil gelişiminde anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Etkileşimli kitap okuma programı uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimi ile alanyazında yer verilen çalışmaların uyumlu olduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmada “Etkileşimli Kitap Okuma Programının 48-66 Aylık Suriyeli Çocukların Alıcı Dil Gelişimine Etkisi” olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Etkileşimli kitap okuma programı uygulanan ve uygulanmayan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişimleri arasında fark olduğu bulunurken, etkileşimli kitap okuma programı uygulanan Suriyeli çocukların alıcı dil gelişim düzeylerinde cinsiyet ve yaşın etkili olmadığı belirlenmiştir.

7. ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonuçlarına göre okul öncesi dönemdeki Suriyeli çocukların, alıcı dil gelişimlerine Etkileşimli Kitap Okuma Programının katkıları dikkate alındığında eğitimciler ve araştırmacılara öneriler şunlardır.

- Bu araştırma Gaziantep ili Nizip ilçesinde uygulanmıştır. Bu çalışma genişletilerek farklı örneklem grubuyla araştırılabilir.
- Etkileşimli Kitap Okuma Programının haftada birkaç kez tekrar edilmesi programdaki hedef sözcüklerin daha iyi öğrenilmesine olanak tanıyabilir.
- Çocukların ailesinden Türkçe bilenlere yönelik etkileşimli kitap okuma eğitimi verilerek evde desteklenmeleri sağlanabilir.
- Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kapsamında etkileşimli kitap okuma eğitimi verilerek görevli oldukları sınıflarda bilinçli uygulamalar yapmalarına fırsat verilebilir.
- Etkileşimli kitap okuma programına ve Suriyeli çocukların seviyesine uygun kitap listesi hazırlanabilir.
- Çalışmanın çocuklara, öğretmenlere ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmekte ve az sayıda yapılan çalışmalara yeni bir soluk getireceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar Şengül, E. (2019). *Erken dil müdahalesinde etkileşimli kitap okuma uygulanmasının gelişimsel dil gecikmesi görülen çocuklar üzerindeki etkililiğinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Acıbal, G. (2020). *Oyun temelli sosyal beceri eğitiminin 60-72 aylık çocukların dil gelişimine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Akdenizli, C. (2016). *Yaratıcı dramının, zihinsel yetersizliği olan bireylerin toplumsal yaşam becerileri ve alıcı dil gelişimi üzerindeki etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Akoğlu, G., Ergül, C. ve Duman, Y. (2014). Etkileşimli kitap okuma: Korunmaya muhtaç çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine etkileri. *İlköğretim Online*, 13 (2), 622-63.
- Aram, D. & Biron, S.(2004). Joint storybook reading and joint writing interventions among low SES preschoolers: differential contributions to early literacy. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(4), 588-610. doi: 10.1016/j.ecresq.2004.10.003

- Aslan, H. S. (2019). *48-66 aylık çocuklarda dil gelişimi ve sosyal beceri ile ilişkili değişkenlerin araştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Borrell, R. (2010). *A Review of second language learning factors for refugee populations*, (Doctoral Dissertation). University of Minnesota, USA.
- Bölükbaş, F.(2016). Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi: İstanbul örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 21-31.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi El Kitabı*. Ankara:Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Chow, Bonnie Wing-Yin, McBride-Chang, Catherine, Cheung, Him, &Chow, Celia Sze-Lok (2008). Dialogic reading and morphology training in Chinese children:Effects on language and literacy. *Developmental Psychology*, 44(1), 233-244. doi:10.1037/0012-1649.44.1.233
- Çekici, F. (2019). Psikolojik testler ilkeler, uygulama ve tanıtım Y. Yavuzer ve Z. Karataş. (Eds.). *Gelişimsel değerlendirme*. (ss. 219-264). Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya, F. Ç., Öksüz, H. İ. ve Öztürk, M. (2018). Etkileşimli kitap okuma ve kelime hazinesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 705-715. doi:10.17719/jisr.2018.2825
- Demirezen, M. (2003). Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler. *TÖMER Dil Dergisi*, 118, 5-15.
- Deniz, A. (2018). *Resimli öykü kitaplarının ve kitap okuma etkinliklerinin niteliğinin beş yaş çocuklarının dil gelişimiyle ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dorman, S. (2014). *Educational needs assessment for urban Syrian refugees in Turkey*. Yuva Association Report. <https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/29-yuvaneeds-assessment-report-final.pdf> adresinden alınmıştır.
- Efe, M. ve Temel, Z. F. (2018). Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına etkileşimli kitap okuma programının yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 257-283. doi: 10.24130/eccd-jecs.196720182257
- Erdemir, N. (2001). *12-30 aylar arasındaki Türk çocuklarının dil yapılarının anlamsal yönden incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, S., Şimşek Bekir, H. ve Erdoğan Aras, S. (2005). Alt sosyoekonomik bölgelerde anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin etkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Dergisi*, 14(1), 231-246.
- Erşahin Şafak, N. (2016). *Okul öncesi dönem çocukların mizaç özellikleri, alıcı dil ve dikkat becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Halat, A. A. (2017). *5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, iş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Holt, Y. & Asagbra, E. (2021). Implementing dialogic reading intervention through community-based participatory research: A tutorial. *Language Speech and Hearing Services in Schools*, 52(1), 4-15. Doi: 10.1044/2020_LSHSS-19-00100
- Huennekens, M. E. & Xu, Y. (2015) Using dialogic reading to enhance emergent literacy skills of young dual language learners. *Early Child Development and Care*, 186(2), 324-340. doi: https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1031125
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığının gelişimi. *İlköğretim Online*, 6(3), 344-365.
- Kavak, Y. ve Ergen, H. (2007). Türkiye’de ilköğretime katılım ve okula gidemeyen çocuklar. *Milli Eğitim Dergisi*, 173, 8-26.
- Kayılı, G., Koçyiğit, S. ve Erbay, F. (2009). Montessori yönteminin beş-altı yaş çocuklarının alıcı dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 347-355.
- Koçak, N., Ergin, B. ve Yalçın, H. (2014). 60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri Ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(11), 100-106.
- Kotaman, H. (2008). Impacts of dialogical storybook reading on young children’s reading attitudes and vocabulary development. *Reading Improvement*, 45(2), 55-61.
- Lever, R. & Senechal, M. (2011). Discussing stories: on how a dialogic reading intervention improves kindergartners’ oral narrative construction. *Journal of experimental child psychology*, 108(1), 1-24. doi: 10.1016/j.jecp.2010.07.002.
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Moralı, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1426-1449. doi: 10.26466/opus.443945
- ORSAM ve TESEV. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri raporu*, Ankara: ORSAM Yayınları.
- Öner, N. (2008). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler Bir Başvuru Kaynağı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Önkol Şengül, F. L. (2007). *Türkçe ve ikinci dilde okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların Türkçe dil kullanım becerilerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Öztürk, A. (2005). *Okul öncesi eğitim kurumlarında ana dil etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Şen, S., Yıldız Çiçekler, C. ve Yılmaz, R. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 5-6 yaş çocukların üstdil becerilerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 37-54.
- Şimşek, Z. C. ve Işıkoğlu Erdoğan, N. (2015). Effects of the traditional reading techniques on children’s language development. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 197(2015), 754-758.

- Tepeli, Y. ve Karadeniz, H. K. (2013). Otizmli ve normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 73-89.
- Tulu, Y. (2009). *Ana dili Türkçe olan ve ana dili Türkçe olmayan (iki dilli) 4-7 yaş çocukların dil düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi dergisi*, 2(2), 29-63.
- Unicef (2019). *Türkiye–Unicef ülke iş birliği programı 2016-2020*. 2019 Yıllık Raporu Erişim tarihi: 27.09.2020.<https://www.unicef.org/turkey/media/10451/file/UNICEF%202019%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden alınmıştır.
- Yanık Özger, B. ve Akansel, A. (2019). Okul öncesi Suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta bizde varız! *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 942-966. doi:10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.3m
- Yıldırım Doğru, S., Alabay, E. ve Kayılı, G. (2010). Normal gelişim gösteren ve öğrenme güçlüğü olan çocukların sözcük dağarcığı ile dili anlama düzeylerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 9(3), 828-840.
- Yıldırım, A. ve Yıldırım, F. S. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan çocuklarının dil gelişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim, Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 144-152.
- Yıldız Bıçakçı, M., Er, S. ve Aral, N. (2018). Etkileşimli öykü kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimi üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 200-208.